

Deze tekst maakt deel uit van een groter geheel van recensies en opiniestukken die Carlos Tindemans (1931-2002) schreef in de loop van de jaren zestig, terwijl hij ook volop werkte aan een doctoraat over het burgerlijke drama. Hij recenseerde in de periode 1960-1968 honderden Vlaamse en internationale voorstellingen in Antwerpen en Brussel, eerst voor De Nieuwe Gids en De Linie, daarna voor De Standaard. Van alle inzendingen aan kranten en tijdschriften hield hij nauwgezet een exemplaar bij, waar mogelijk aangevuld met het knipsel van het afgedrukte artikel.

Het archief bevat ook een pak correspondentie met de hoofdredacteurs, met voorstellen voor nieuwe teksten en discussies over geweigerde stukken. Dit archief wordt bewaard door het Vlaams Theater Instituut, dat naar aanleiding van het Theaterfestival een selectie van deze kritieken onder de aandacht brengt in een digitale publicatie. Van alle kritieken in het archief (gepubliceerd of niet) werd het oorspronkelijke manuscript ingescand en digitaal toegankelijk gemaakt.

Dries Moreels (VTI)

Individueel vraagt zich af niet uitsluitend wat het vertoont nu wel bij hem oproept maar ook hoe zijn buurman daarop reageert. Als ik in een theater zit en ik ben verplicht een dialoog aan te horen waarvan ik verwacht dat hij sommigen van mijn bekenden rondom mij kwetsen kan, dan raakt mijn kritische instelling lichtjes uit de haak. Ik ben dan verstoord – om hen. En zij zijn dat ook, om zichzelf, maar ook om anderen van wie ze weten dat ze ook om dergelijke dingen verstoord raken. De aanleiding tot deze verstoordheid is uiteraard erg uiteenlopend en kan gaan van esthetisch reliëf over partijpolitieke principes naar ethica en godsdienst. Maar uit deze revolterende actie ontstaat in ieder geval een realiteit die rechtstreeks gecreëerd wordt door het theater zelf. Deze collectieve reactie van een publiek, die niet noodzakelijk voorspeld kan worden en, indien, dan zeker niet gecontroleerd, schept een bovenpersoonlijk feit, en dat feit behoort dan tot de actuele geschiedenis. De instemming of ontstemming van een theaterpubliek is een realiteitsfactor die de evolutie van dat publiek en van het theater zelf grondig beïnvloedt.

De rol van het thema

Ik heb het begrip ‘politieke meeting’ gebruikt en ik wil het vlug desinfecteren. Ik bedoel niet dat het tot de primaire taak van het theater behoort dunnetjes verpakte politieke opleiding rond te delen. Politiek, in de enge zin van het woord, hoeft er helemaal niet aan te pas te komen. Niet dat politiek noodzakelijk slecht theater zou zijn (geen ironie!), maar het laat te zelden de zuivere passie van het collectieve auditorium toe. Niettemin is het mijn stellige overtuiging dat het theater pas in zijn element raakt, dat het zijn meest onvervangbare essentie openbaart, wanneer het thema’s aanpakt die een brede publieke interesse bezitten kunnen. Wanneer een

auteur overschakelt van gebeurtenissen, die het leven en bloed bevatten van enkele personen, naar gegevens over hele gemeenschappen, dan zal die auteur zich organisch gaan richten op het medium van het theater.

Even toelichten met een dwaas voorbeeld? Een auteur brengt een mens op het toneel die voorlopig nog weifelt of hij de kas van zijn baas zal ledigen, of het meisje van zijn vriend afsnoepen of iets anders. Dat is een privé-aangelegenheid. En dat interesseert de mensheid geen snars. Of ja, als je heel ver wenst te gaan, zal je altijd wel iets vinden om bredere structuren op te delven. Er zou het collectieve interessepunt kunnen zijn van het recht op bezit of van een seksueel taboe. En vanzelfsprekend is de aarzeling van de held niet helemaal privézaak, zijn baas of het meisje en de vriend zijn er ook bij betrokken. Maar breed gezien, hebben we op de voorgrond alleen maar het individueel conflict en het eenzame geweten.

Maar het is best denkbaar dat de gewetensstrijd gesitueerd ligt op een keerpunt in de geschiedenis en dan gaat het perspectief er heel anders uitzien. Als het probleem nu eens niet ophield bij het al of niet kraken van de geldkoffer maar als het nu eens ging over het al of niet aandurven van een risico waardoor de verdere veiligheid van een familie, van een gemeenschap, van een land, van een ras, van de mensheid in het geding kwam. Natuurlijk blijft ook dan het individuele geweten kernstuk, maar de fameuze raderen der geschiedenis zijn op dat ogenblik druk mee in de beweging. Op

deze laatste visie komt het bij het theater aan. En ik heb mijn exemplaar voldoende kinderlijk schools gehouden om ieder in staat te stellen zelf de grootste consequenties te raden.

De rol van het theater

Dat hebben de werkelijk grote auteurs altijd intuïtief geweten en toegepast. Aischylos kwam uit de slag van Salamis en schreef *De Perzen*, een Griekse schermutseling met een lange toekomst, triomfkreet der overwinnaars. Alle grote dramatiek is in wezen altijd Tendenz-dramatiek, maximale belangstelling voor eigentijdse problematiek. Het resultaat is dat elk werkelijk levend individu op de scène, hoe gering ook en hoezeer ook ingewikkeld in zijn kleine probleempjes, altijd voor iets staat. De taak van de regisseur wil ik graag herleid zien tot het vaststellen van de dosis nadrukkelijkheid waarmee het individuele feit gekoppeld moet worden aan het collectieve belang. Uit de eigen theatergeschiedenis wil ik enkel J.O. De Gruyters *Warenar*-interpretatie hij het Fronttoneel aanhalen waar het petieterige libretto omgebouwd werd tot een fenomeen met staatscomplicaties. Internationaal kennen we de interpretatie van Schillers *Wilhelm Tell*, die volgens generatie en politiek doel telkens andere – voor het actuele ogenblik algemeen geldige – facetten meekreeg.

Het is precies het grote voorrecht van het theater deze invloed op de communautaire werkelijkheid te bezitten. Een theaterpubliek, in meetingstemming of niet, wenst te worden

---

NIETTEMIN IS HET MIJN STELLIGE OVERTUIGING DAT HET THEATER PAS IN ZIJN ELEMENT RAAKT, DAT HET ZIJN MEEST ONVERVANGBARE ESSENTIE OPENBAART, WANNEER HET THEMA'S AANPAKT DIE EEN BREDE PUBLIEKE INTERESSE BEZITTEN KUNNEN.
